

Nedělní úvaha (kázání) na text Lukášova evangelia **v Lysé nad Labem, 5. neděle po Trojici, 5.7.2026**

**Rembrandt van Rijn: Návrat marnotratného syna (1668), Ermitáž Petrohrad, Zdroj www.wiki
Starší syn stojí zcela vpravo.**

Toto kázání se zabývá především postavou staršího syna a je součástí triptychu homilií. Biblický text Ježíšova podobenství možno doplnit četbou dalších příběhů o odcizení bratrů, např. příběh Jákobův či Josefův v biblické knize Genesis, nebo mytologický příběh o první bratrovraždě tamtéž (4. kap.). Je možné si připomenout i české pohádky, které rovněž obsahují motiv hodného a smířlivého bratra v protivenství se staršími bratry zlými (O ptáku ohniváku a lišce ryšce apod.). K modlitbě písně 330 je pak možné přidat např. píseň č. 684, 689 či 166 z nových evangelických zpěvníků.

Věnováno Jiřímu Komárkovi s poděkováním za podnětné rozhovory nad podobenstvím.

Starší syn v podobenství o synu marnotratném

„Jeden člověk měl dva syny. Ten mladší řekl otci: ‚Otče, dej mi díl majetku, který na mne připadá.‘ On jim rozdělil své jmění. Po nemnoha dnech mladší syn všechno zpeněžil, odešel do daleké země a tam rozmařilým životem svůj majetek rozházel. Tu šel do sebe a řekl: ‚Jak mnoho nádeníků u mého otce má chleba nazbyt, a já tu hynu hladem! Vstanu, půjdu k svému otci a řeknu mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi i

vůči tobě. Nejsem už hoden nazývat se tvým synem; přijmi mne jako jednoho ze svých nádeníků.' I vstal a šel k svému otci. Když ještě byl daleko, otec ho spatřil a hnut lítostí běžel k němu, objal ho a políbil... a rozkázal svým služebníkům: 'Přineste ihned nejlepší oděv a oblečte ho; dejte mu na ruku prsten a obuv na nohy. Přiveďte vykrmené tele, zabijte je, hodujme a budme veselí, protože tento můj syn byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.' A začali se veselit. Starší syn byl právě na poli. Když se vracel a byl už blízko domu, uslyšel hudbu a tanec. Zavolal si jednoho ze služebníků a ptal se ho, co to má znamenat. On mu odpověděl: 'Vrátil se tvůj bratr, a tvůj otec dal zabít vykrmené tele, že ho zase má doma živého a zdravého.' I rozhněval se a nechtěl jít dovnitř. Otec vyšel a domlouval mu. Ale on mu odpověděl: 'Tolik let už ti sloužím a nikdy jsem neporušil žádný tvůj příkaz; a mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli. Ale když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění, dal jsi pro něho zabít vykrmené tele.' On mu řekl: 'Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé. Ale máme proč se veselit a radovat, poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.' „ (Bible, Lukášovo evangelium, 15. kapitola)

Druhý bratr z Ježíšova podobenství o Marnotratném synu to má těžké. Bývá opomíjen, dehonestován. Je vnímán jako ten, kdo neodpouští, je chápán jako ten, kdo lpí na zasloužené milosti, tj. svými skutky vůči Otci si chce koupit spásu. V postavě staršího syna bývá spatřován obraz farizejů, či dokonce jakýsi předobraz židů, kteří budou volat po ukřižování Ježíše z Nazaretu - vždyť i starší syn lpí na dodržování pravidel a zdá se, že vyžaduje tvrdé tresty pro ty, kdo pravidla nedodržují. A ani tehdy, kdy je s otcem žijící starší syn chápán jako předobraz církve, není z něho kritika sňata. Ještě Jan Pavel II. ve své exhortaci (*Reconciliatio et paenitentia*) poznamenává, že církev se jako starší bratr z našeho dnešního podobenství musí obrátit od svého sobectví a žárlivosti.

Nevraživosti vůči staršímu synu je zkrátka v dějinách výkladu tohoto podobenství víc než dost, byť ji občas umenšuje např. otázka, zda se se starším synem neztotožňuje ve svém vyprávění sám Ježíš. Vždyť otec tomu staršímu říká: „Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé.“ Pakliže bychom poslední zmíněný poznatek vzali vážně, a starší syn by

byl christologickou figurou, nabízí se další otázka. Proč starší syn nešel hledat to, co zahynulo (L 19,10)? Tedy proč nešel kvůli svému otci hledat mladšího bratra v cizině, proč mu v tom jeho odcizení nešel promluvit do duše, informovat jej o lásce jejich společného otce, o tom, že jej otec dnes a denně vyhlíží a doufá v jeho návrat? Tak to přece dělal Ježíš, který přišel člověka právě v tomto směru hledat, obracet a navracet k nebeskému Otci. „*Neboť Syn člověka přišel, aby hledal a spasil, co zahynulo,*“ říká tak např. Ježíš zbloudilému celníku Zacheovi poté, co přijal jeho pozvání do jeho domu. Starší bratr v Ježíšově podobenství s mladším naopak nemluví. Nehledá jej, neraduje se z jeho návratu, dokonce se s ním odmítá být jen setkat a být s ním být pod jednou střechou. A když o něm mluví, nenazývá jej dokonce ani bratrem. „*Když přišel tenhle tvůj syn, který s děvkami prohýřil tvé jmění,*“ říká rozčileně svému otci. „*Tenhle tvůj syn*“, nikoli „*můj bratr*“.

Možná je načase, abychom se snažili staršího bratra pochopit. Ostatně k tomu vyzývá sám otec v našem příběhu. Jeho lékem na synovu zlobu je výzva, aby se snažil situaci svého bratra pochopit. „*Máme proč se radovat,*“ domlouvá svému staršímu synovi přede dveřmi, „*poněvadž tento tvůj bratr byl mrtev, a zase žije, ztratil se, a je nalezen.*“ A tato výzva k pochopení je nejen podstatou každého smíření, ale platí i na nás, kteří se snad zlobíme na staršího bratra. Pojdme se snažit jej pochopit.

V Ježíšově příběhu zastihnou události staršího bratra na poli. Příběh nám zkrátka naznačuje, že je to poctivý dřič. Sám sebe pak starší bratr charakterizuje jako někoho, kdo otci po leta poctivě slouží a nikdy neporušil žádný otcův příkaz. A otec to nijak nerozporuje. Starší bratr je tedy zřejmě typ slušného, pracovitého a odpovědného člověka, který nedělá problémy. Starší syn je navíc charakterizován výrazem *presbyteros*, což jej kvalifikuje jako zralého a odpovědného budoucího představitele rodu. Zatímco mladší je *free*, starší dře na poli tak, jak by to měl řádný člověk dělat (Gn 3,19,23).

Starší syn si záhy sám bere slovo. A je to slovo lítostivé či sebe-lítostivé. Promluva k otci je plná emocí. V prvé řadě jde o vyznání. Starší syn má k otci plnou důvěru, nepřetvařuje se, říká na rovinu, co cítí. A na začátku sám sebe představuje jako někoho, kdo je otci zcela oddán. Žije pro otce

a to v naprostém souladu s jeho instrukcemi (podobně bohatý mládenec L 18,20.21) či přikázáními (stejně jako blahoslavený muž v Ž 1). Rezonuje s otcem, sdílí jeho hodnoty. Starší syn je ideální postava. Takového syna by si každý otec přál. Proto je šokující, že starší syn je v další řeči z otce velmi zklamaný. Vyčítá mu, zdánlivě po právu, nedostatek ocenění. „*A mně jsi nikdy nedal ani kůzle, abych se poveselil se svými přáteli!*“ Jakoby už leta čekal otcovo ocenění, otcův zájem, a je ponižující, že když se mu toho nedostává, musí si o to říci.

My samozřejmě víme, že v emocích se věci trochu nafukují a ve zlosti se ledacos přiostrí či generalizuje. Mohli bychom staršímu synu namítnout, že pokud sám sebe vidí jako služebníka, těžko si z této pozice může něco nárokovat (L 17,7-10). Služebník si nic nenárokuje a na nic nemá právo. Mohli bychom mu namítnout, že byť se oficiálně domáhá spravedlnosti, mluví z něho také závist a žárlivost. A mohli bychom ho varovat, že se v něm rodí nenávisť. Odmítá bratra nazvat bratrem. Označuje ho za promiskuitního hejska, který se tahal po bordelech. Ať už to je či není pravda - to, jak to starší bratr říká, demonstruje míru jeho zášti a zloby.

V bájných příbězích, kterým jistě i starší syn jako malý naslouchal, známe mnoho podobných příběhů bratrské nevraživosti. Kain a Ábel, Izák a Izmael, Jákob a Ezau i Josef se svými bratry, ti všichni bojovali jako nyní on o přízeň otce. Vždy to sebou neslo spoustu bolesti a přinášelo to tragédie, v Kainově případě se nenávisť proměnila dokonce ve vraždu. Uvědomuje si starší syn, na jakou cestu vstoupil? A nenese na tom vinu i otec obou synů?

Staršímu synovi je v podobenství věnována mnohem menší pozornost než mladšímu. Navíc je to mladší syn, který dostane rodinný prsten a nejlepší oděv, ledva se objeví ve dveřích. Pokud z toho ale usuzujeme, že starší syn nebyl pro otce tak důležitý, je to, jako když mudrujeme nad mytologickou postavou Kainovou. Také v Kainově případě věnoval Bůh pozornost obětnímu daru mladšího Ábela a Kainův dar nechal bez povšimnutí. Jenže jak v případě Kainově, i v případě staršího marnotratníkovy bratra je třeba si všimnout, co dalšího otec dělá. Pokaždé za dotýcnými jde, pokaždé s nimi mluví, pokaždé jim naslouchá, pokaždé se jich ptá, pokaždé je ujišťuje o své lásce. „*Proč jsi tak vzplanul? A proč*

máš tak sinalou tvář? Což nepřijmu i tebe?“ ujišťuje téměř vyděšeně Bůh rozčileného Kaina. A v Ježíšově podobenství pak zní: „*Synu, ty jsi stále se mnou a všechno, co mám, je tvé!*“ Skoro bychom chtěli dodat: „Tak co se tady vztekáš, vždyť tobě nyní patří všechno, kdežto tvůj bratr dostal jen oblečení a prsten!“ Jenže přesně tohle otec staršímu synu neřekne.

Bůh otec jedná s oběma staršími bratry v našich příbězích až nečekaně vstřícně a aktivně. V případě Kaina si jej Bůh sám vyhledal, také v dnešním podobenství vyšel otec za starším bratrem ven, před dům, neboť jeho starší syn odmítá vstoupit dovnitř. Otcova snaha o komunikaci, pokusy o léčbu bolesti i strach z následků frustrace, to vše demonstruje ve vztahu k oběma starším synům velikou míru otcovy pozornosti. Jakkoli je vše, co starší syn říká, subjektivní, otec to bere vážně. A cítí-li jeho syn nedoceněnost, nenaplnění tužeb a očekávání, a otcovo jednání jej dokonce bolí, otec to nijak nezlehčuje, neospravedlňuje se a nevymezuje se vůči tomu. V první řadě pozorně naslouchá a následně ujišťuje. Možná by i objímal, ale situace tomu v tomto případě nepřeje, vždyť starší syn se na něj zlobí.

Je to paradox. Ukazuje se, že situace staršího a poctivého bratra a mladšího bratra marnotratného je vlastně v důsledku úplně stejná. Oběma se rozsypal vztah s otcem. Jeden se odcizil už dávno, druhý to zažívá právě teď, ale oba se bojí vstoupit do otcova domu, oba se litují, oba hledají svůj vztah k otci a pochybují o jeho lásce. Jeden přichází s pokáním, druhý ve zlosti, jeden otcem pohrdal, druhý jej miloval až příliš, přesto dospěli do stejného bodu. K odcizení. Ani jednoho z nich přitom nelze jednoduše soudit. Jsou oba zranění, smutní a nešťastní. A v důsledku potřebují oba to samé. Otcovo přijetí.

Za oběma otec vychází, oběma jde v ústrety. Oběma naslouchá. Žádnému z nich nic nevyčítá. Oba ujišťuje o své lásce. Oba vede domů. Oba bratry miluje otec stejně, stejně jako se Bůh zajímal stejnou měrou o Ábela i Kaina. Otcova a Boží slova nemají navíc jen účinek terapeutický. Pomáhají naslouchajícím posunout se dál. Nabízí jiný způsob pohledu na bratra, než je pohled konfrontační, nabízí jinou alternativu, než je soupeření, a pokouší se tím posunout své děti v jejich duchovním životě na vyšší úroveň. A nutno dodat, že je to také díky otevřenosti. Díky tomu,

co na sebe oba synové řekli, co vyznali a jak upřímně mluvili, mají šanci dostat se dál.

Se starším synem sdílí otec svůj pohled jako s nejbližším člověkem. Konfrontuje syna s tím, co nelze vidět a k čemu nelze dojít racionální úvahou; není proto chybou syna, že to takto nevidí. Zasvěcuje jej (iniciace) do určitého tajemství, do pohledu na hlubiny cesty člověka, do toho, co se skutečně stalo. Učí jej nebrat sám sebe příliš vážně a rozumět svému bratrovi zevnitř. Učí jej uvědomovat si smrt, rozpoznávat ji, počítat s ní. Učí jej, že s člověkem, který má osobní zkušenost se smrtí, je třeba zacházet zvláštním způsobem, že je třeba pomoci mu zařadit se do lidské komunity. Učí jej odhlédnout od sebe a svých potřeb, aby zde uměl být pro druhé. A to vše otec dělá a syna to učí proto, že starší syn je toho svým vnitřním vybavením schopen! Starší syn je ve skutečnosti velmi kvalitní člověk. Starší syn má velký potenciál a proto s ním otec sdílí své poznání. Starší syn je tedy velmi inspirativní postava. Je nositelem hodnot, které bychom neměli přehlížet. A snad je i předobrazem těch, kteří jako starší bratři tvoří otcovu domácnost, naplňují otcův dům a vytvářejí společenství s mladšími i znovunalezenými. Amen.

Modlitba:

Odpust', že dnes tak jako včera jsem tobě věrnost sliboval.

Odpust', že z rána do večera jsem tebe skutkem zrazoval.

Odpust', že jsem nevyslechl bratra, který se mne na radu ptal.

Odpust', že jsem se díval spatra na toho, který klopýtal.

Odpust', že nad svou hněvivostí nechal jsem slunce zapadnout.

Odpust', že jsem dnes bez milosti slepého nechal upadnout.

Odpust' mi, Pane, zase znova, odpust' mi každý lásky dluh.

Odpust' všechna zbytečná slova, odpust', jenž slitovný jsi Bůh. Amen.

Další biblické čtení: *I poznal člověk svou ženu Evu a ta otěhotněla a porodila Kaina. Tu řekla: „Získala jsem muže, a tím Hospodina.“ Dále porodila jeho bratra Ábela. Ábel se stal pastýřem ovcí, ale Kain se stal zemědělcem. Po jisté době přinesl Kain Hospodinu obětní dar z plodin země. Také Ábel přinesl oběť ze svých prvorozených ovcí a z jejich tuku. I shlédl Hospodin na Ábela a na jeho obětní dar, na Kaina však a na jeho obětní dar neshlédl. Proto Kain vzplanul velikým hněvem a zesinal v tváři. I řekl Hospodin Kainovi: „Proč jsi tak vzplanul? A proč máš tak sinalou tvář? Což nepřijmu i tebe, budeš-li konat dobro? Nebudeš-li konat dobro, hřích se uvelebí ve dveřích a bude po tobě dychtit; ty však máš nad ním vládnout.“ I promluvil Kain ke svému bratru Ábelovi... Když byli na poli, povstal Kain proti svému bratru Ábelovi a zabil jej. (Bible, Genesis, 4. kapitola)*